

3. Pomoc osobie nieprzytomnej

Spośród wielu zagrożeń życia i zdrowia szczególnie niebezpieczne jest gwałtowne przerwanie najważniejszych funkcji życiowych (krążenia i oddychania), które prowadzi do śmierci już w ciągu kilku minut od zdarzenia. Dlatego tak ważna jest znajomość zasad pomocy poszkodowanym, które pozwolą zapobiec nagłemu zatrzymaniu krążenia, a w razie jego wystąpienia skutecznie podjąć akcję ratowniczą.

● Łańcuch przeżycia

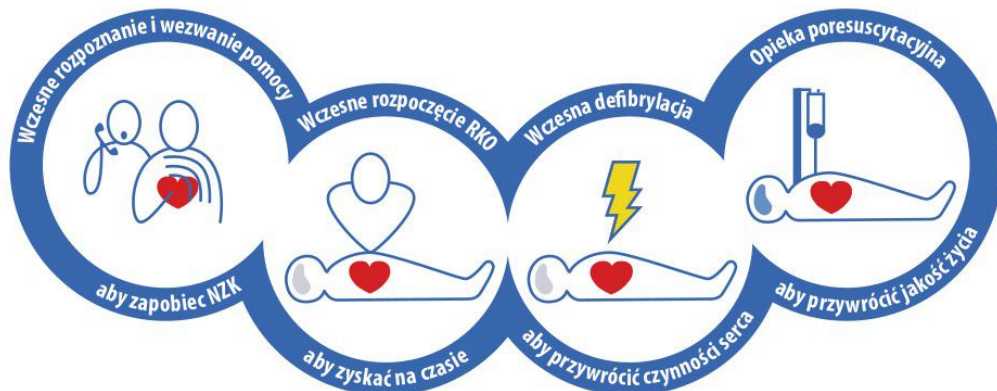
Pierwsza pomoc przypomina łańcuch, w którym świadkowie zdarzenia odgrywają tak samo ważną rolę, jak wykwalifikowane służby medyczne. Każde ogniwo tego łańcucha jest istotne, a brak któregośkolwiek lub odsunięcie go w czasie sprawia, że szanse poszkodowanego na przeżycie gwałtownie maleją. Ciąg działań mających na celu zwiększenie szans przeżycia osób, u których doszło do **nagłego zatrzymania krążenia**, nazywany jest **łańcuchem przeżycia**.

Pierwsze ogniwo łańcucha przeżycia obejmuje **rozpoznanie stanu poszkodowanego** i podjęcie działań, które mają zapobiec nagłemu zatrzymaniu krążenia. Kolejne dwa ogniwa dotyczą czynności ratowniczych w sytuacji, gdy doszło do NZK: **rozpoczęcia resuscytacji krążeniowo-oddechowej i wykonania defibrylacji** (jeśli jest dostępny defibrylator). Ponieważ we wszystkich stanach nagłego zagrożenia zdrowia,

 Nagłe zatrzymanie krążenia (NZK) – stan, w którym dochodzi do zatrzymania pracy serca, a w wyniku tego do ustania krążenia krwi i oddechu. Konsekwencjami NZK są niedotlenienie mózgu, następnie nieodwracalne zmiany w jego strukturze i funkcjonowaniu, a wreszcie śmierć.

a w szczególności w przypadku nagłego zatrzymania krążenia, ważny jest czas, czynności opisane w trzech pierwszych ogniwach powinny być podjęte jak najwcześniej przez świadków zdarzenia (ratowników niewykwalifikowanych). Czwarte ogniwo – **opieka poresuscytacyjna** – należy do wykwalifikowanego personelu medycznego i pozwala przywrócić choremu jakość życia.

Na początek zapoznasz się z pierwszym ogniwem tego łańcucha i z zasadami postępowania w przypadku poszkodowanych, u których nie doszło do NZK.

▲ Łańcuch przeżycia (zgodny z Wytycznymi resuscytacji 2015 Europejskiej Rady Resuscytacji)

• Zasady udzielania pomocy osobie nieprzytomnej

1. **Sprawdź, czy jest bezpiecznie** (miejsce, otoczenie, okoliczności).
2. **Sprawdź stan świadomości poszkodowanego.**

Podejdź do poszkodowanego od strony głowy, przyklęknij, potrząśnij go delikatnie za ramiona i stanowczo, głośno zapytaj: „Co się stało? Czy wszystko w porządku?”. Jeśli podejrzewasz uraz kręgosłupa, jedną ręką przytrzymaj czoło poszkodowanego, a drugą delikatnie potrząśnij jego bark.

• **Jeśli poszkodowany jest przytomny** (reaguje, utrzymuje kontakt), **pozostaw go w pozycji zastanej** (jeśli jest dla niego bezpieczna) lub pozwól mu przyjąć komfortową

▲ Sprawdzanie bezpieczeństwa miejsca wypadku

▲ Sprawdzanie stanu świadomości poszkodowanego

pozycję, tzn. taką, którą sam wybierze (np. chce się położyć na boku, podeprzeć głowę). Zapytaj, czy potrzebuje pomocy, i wezwij pogotowie, jeśli jest potrzebne (także wbrew woli poszkodowanego, jeśli uznasz to za konieczne). Dowiedz się jak najwięcej o stanie jego zdrowia (co się stało, na co choruje, czy przyjmuje jakieś leki itp.). Pozostań przy poszkodowanym do czasu przyjazdu zespołu ratowniczego, regularnie oceniaj jego stan.

• **Jeśli poszkodowany nie reaguje (jest nieprzytomny), głośno wołaj o pomoc.** Możesz zatrzymać jednego z przechodniów lub zwrócić się bezpośrednio do innego świadka zdarzenia.

Utrata przytomności jest jednym z najczęstszych objawów zaburzeń centralnego układu nerwowego. W jej wyniku zanikają najprostsze odruchy, a poszkodowany nie reaguje na bodźce zewnętrzne. Zanik odruchów (w tym przełykania i kaszlu) stanowi poważne zagrożenie – w jego wyniku może dojść do zamknięcia dróg oddechowych przez swobodnie cofający się język i napływającą ślinę (lub wymiociny). Przyczyny utraty przytomności to m.in.: rozległe obrażenia (np. głowy), obfite krwawienia, przegrzanie lub wychłodzenie organizmu, udar mózgu, tętniaki i zatory mózgu, zawał serca, porażenie prądem elektrycznym, niewydolność narządów wewnętrznych (np. nerek lub wątroby).

3. Oceń stan poszkodowanego.

Pomocny jest w tym **schemat ABC**.

A Sprawdź drożność dróg oddechowych

B Sprawdź oddech

C Sprawdź, czy krew płynie w układzie krwionośnym i się z niego nie wylewa (czy nie ma krwotoku)

A (z ang. *airway* – drogi oddechowe)

Odwróć poszkodowanego na plecy (jeśli leży w innej pozycji). Klęcząc obok niego, sprawdź, czy w jego ustach nie tkwi jakieś ciało obce utrudniające lub uniemożliwiające oddychanie; jeśli je zauważysz – wyjmij je palcami. Następnie połącz dłonie na czole poszkodowanego, a dwa palce drugiej dłoni (wskazujący i środkowy) na jego żuchwie. Odegnij jego głowę do tyłu, a żuchwę ku górze. Jest to tzw. **rękoczyn czoło-żuchwa**, za pomocą którego udroźnisz drogi oddechowe. Nie wykonuj go jednak, gdy istnieje duże prawdopodobieństwo urazu kręgosłupa szyjnego (przejdź od razu do sprawdzenia oddechu).

▲ Udrażnianie dróg oddechowych

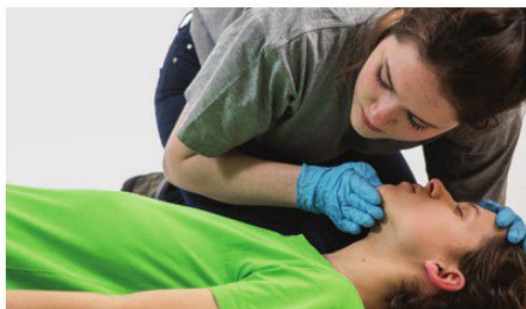
B (z ang. *breathing* – oddychanie)

Trzymając odgiętą głowę poszkodowanego, pochyl się nad nim tak, aby twój policzek i ucho znajdowały się jak najbliżej jego ust i nosa. Patrząc na klatkę piersiową, staraj się **trzema zmysłami: wzrokiem, słuchem i dotykiem** („widzę, słyszę, czuję”) **ocenić, czy poszkodowany oddycha**. Przez 10 sekund powinieneś zaobserwować przynajmniej dwa ruchy klatki piersiowej oraz usłyszeć i poczuć dwa oddechy.

Jeśli poszkodowany nie oddycha, natychmiast wezwij pogotowie ratunkowe!

4. Jeśli poszkodowany jest nieprzytomny, ale oddycha, ułóż go w pozycji bezpiecznej (zwanej też pozycją boczną ustaloną) i niezwłocznie **wezwiź zespół ratowniczy** (może to zrobić osoba, która ci towarzyszy). Nie zostawiaj poszkodowanego bez nadzoru i co minutę **kontroluj, czy jego stan się nie pogarsza**, tzn. czy nie zanika oddech. Zwróć szczególną uwagę, czy np. nie wymiotuje, nie zachłystuje się śliną, nie krwawi z przewodu pokarmowego. Jeśli tak, umożliw mu swobodny odpływ śliny, krwi, wymiocin z ust na zewnątrz.

Poszkodowanych, u których istnieje podejrzenie urazu kręgosłupa, nie wolno układać w pozycji bezpiecznej.

▲ Sprawdzanie oddechu

Układanie poszkodowanego w pozycji bezpiecznej

1 Uklęknij obok poszkodowanego i sprawdź, czy obie jego nogi są wyprostowane. Jeśli nosi okulary, zdejmij je i połóż w bezpiecznym miejscu.

2 Rękę poszkodowanego znajdującą się bliżej ciebie ułóż pod kątem prostym w stosunku do ciała, a następnie zegnij ją w łokciu pod kątem prostym, tak aby dłoń znalazła się na wysokości głowy.

3 Przełóż drugą rękę poszkodowanego nad jego klatkę piersiową i połóż wierzch jego dłoni pod policzkiem, który jest bliżej ciebie.

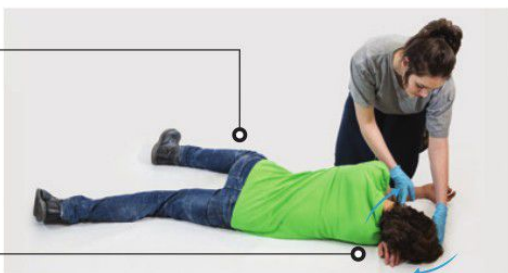

4 Chwyc dalszą nogę poszkodowanego powyżej kolana i podciągaj ją ku górze – stopa cały czas powinna dotykać podłoża. Przytrzymaj dłoń poszkodowanego przy jego policzku i pociągnij ku sobie jego dalszą nogę, tak aby obrócić poszkodowanego na bok (twarzą w twoją stronę).

5 Ułóż zgiętą nogę tak, aby znajdowała się pod kątem prostym w stosunku do biodra.

6 Odegnij głowę poszkodowanego do tyłu i skieruj jego twarz do podłoża, aby drogi oddechowe były drożne. Sprawdź jego oddech. Regularnie kontroluj stan poszkodowanego.

Poszkodowany ułożony w pozycji bezpiecznej ►

● Pozycja bezpieczna jest stabilna, zapewnia drożność dróg oddechowych i swobodny oddech, zapobiega zachłyśnięciu się wymiocinami, śliną czy krwią (umożliwia wydostanie się ich na zewnątrz).

- Po 30 minutach odwróć poszkodowanego na drugi bok, aby zwolnić ucisk na położone niżej ramię.
- Kobiety w zaawansowanej ciąży należy układać w pozycji bezpiecznej na lewym boku (nie ma wówczas niebezpieczeństwa nadmiernego ucisku macicy na duże naczynia krwionośne zaopatrujące płód).
- Osoby z uszkodzonym płucem należy ułożyć zdrowym płucem do góry (uszkodzony płąt płuca i tak nie jest w pełni wydolny, może być zalany krwią, należy więc chronić płuco nieuszkodzone).

Zapewnij poszkodowanemu ochronę termiczną, najlepiej okryj go folią termiczną, zwaną też folią NRC lub kocem ratunkowym. Jej srebrna warstwa działa jak lustro – odbija energię ciepłą i zależnie od zastosowania może gromadzić ciepło wokół poszkodowanego lub chronić go przed przegrzaniem, odbijając promienie słoneczne na zewnątrz. Jeśli nie masz folii NRC, zastosuj dostępne środki: koce, narzuty, płaszcze, kurtki itp.

▲ Folia NRC

C (z ang. *circulation* – krążenie)

Ocena krążenia u osób nieprzytomnych oddychających polega wyłącznie na sprawdzeniu, czy nie ma krwawień, i ich ewentualnym zatamowaniu.

Jeśli poszkodowany intensywnie krwawi i istnieje niebezpieczeństwo, że straci znaczną ilość krwi w krótkim czasie (w wyniku tego może dojść do utraty przytomności, zatrzymania oddychania i w konsekwencji do śmierci), **należy zastosować odwrócony schemat CAB**, tzn. najpierw opanować intensywne krwawienie, potem zadbać o drożność dróg oddechowych i wentylację płuc, a na końcu przystąpić do dalszych czynności.

Jeśli podejrzewamy osobę nieprzytomną o poważne urazy wewnętrzne, szczególnie urazy kręgosłupa i miednicy (wskazują na to okoliczności zdarzenia, np. potrącenie przez samochód, upadek z dużej wysokości), a miejsce jest bezpieczne i nie ma konieczności ewakuacji – należy zadbać o bezpieczeństwo miejsca zdarzenia, bezzwłocznie wezwać odpowiednie służby i **pozostawić poszkodowanego w pozycji zastanej**, towarzysząc mu i monitorując jego stan do chwili przybycia zespołu ratowniczego. W razie pogorszenia stanu poszkodowanego (zanik oddechu) należy go odwrócić na plecy, na twardą, w miarę równą powierzchnię, przystąpić do oceny stanu (wg schematu ABC) i przywracania krążenia.

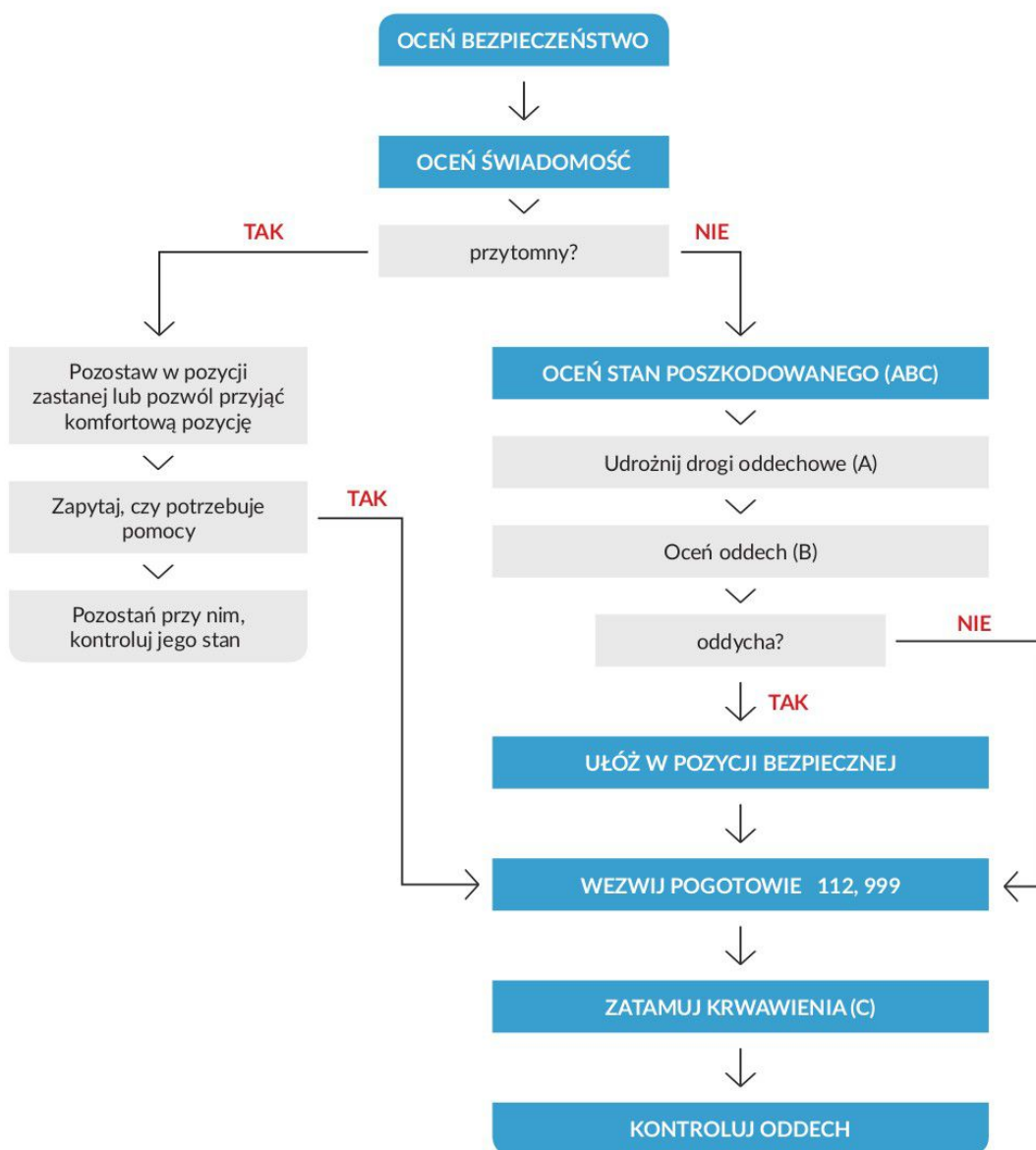

▲ O możliwości urazu kręgosłupa świadczą okoliczności zdarzenia

Pod wpływem silnego stresu towarzyszącego udzielaniu pierwszej pomocy łatwo zapomnieć podstawowe zasady lub pomylić kolejność podejmowanych czynności. Jest to zupełnie zrozumiałe i wcale nierzadkie. Aby unikać takich sytuacji, warto posiłkować się uproszczonym schematem postępo-

wania, zwanym **algorytmem ratowniczym**. Możesz go schować do apteczki samochodowej, apteczki domowej, umieścić w portfelu czy w innym praktycznym miejscu. Algorytm postępowania ratowniczego w przypadku osób przytomnych lub nieprzytomnych, ale oddychających, wygląda tak jak poniżej.

ALGORYTM POSTĘPOWANIA RATOWNICZEGO W PRZYPADKU OSÓB PRZYTOMNYCH LUB NIEPRZYTOMNYCH ODDYCHAJĄCYCH

Omdlenie

Omdlenie (zasłabnięcie) to przejściowa, najczęściej szybko ustępująca, samoistna utrata przytomności i napięcia mięśniowego, prowadząca do upadku lub osunięcia się na podłoże. Wynika głównie z chwilowego niedotlenienia mózgu.

Główne przyczyny:

- długie przebywanie w pozycji stojącej,
- nadmierny wysiłek fizyczny,
- sytuacja powodująca nagle, odruchowe rozszerzenie naczyń krwionośnych (np. widok krwi, stres związany z występem publicznym),
- zaburzenia rytmu serca,
- dłuższe przebywanie w zatłoczonych, niewentylowanych, nadmiernie ogrzanych pomieszczeniach,
- nagła zmiana pozycji ciała (np. z leżącej na stojącą),
- zaburzenia psychiczne,
- zatrucia (np. lekami, narkotykami, dopalaczami),
- niektóre choroby (np. padaczka, cukrzyca).

Omdlenie najczęściej poprzedzają tzw. **objawy zwiastujące**, do których należą:

- szum w uszach,
- uczucie słodkości w ustach,
- uczucie gorąca,
- obfite pocenie się,
- zaburzenia widzenia (mroczki),
- duszność,
- zawroty głowy,
- kołatanie serca,
- poczucie gwałtownej utraty sił,
- blednięcie skóry,
- mrowienie.

Jeśli zauważasz u siebie jeden z tych objawów, nie czekaj na upadek i omdlenie (ich skutkiem mogą być poważniejsze urazy głowy, kręgosłupa, złamania kończyn czy wybite zębów). Powiedz osobom znajdującym się w pobliżu: „Słabo mi...”, „Chyba zemdleję...”, aby mogły udzielić ci pomocy. Jeśli zauważasz u kogoś objawy zwiastujące omdlenie, pomóż mu się położyć i przewietrz pomieszczenie lub wynieś (wyprowadź) go na zewnątrz budynku.

Pierwsza pomoc

- Oceń ABC poszkodowanego.
- Jeśli poszkodowany odzyskał przytomność, **ułóż go na wznak** i każ pozostać w tej pozycji przez pewien czas, rozluźnij jego odzież (np. krawat, kołnierzyk, pasek), kontroluj stan.
- Jeśli poszkodowany nie odzyskuje przytomności, **ułóż go w pozycji bezpiecznej**, stale kontroluj jego funkcje życiowe, a w razie konieczności wezwij pogotowie ratunkowe i podejmij czynności ratownicze.

Osobie nieprzytomnej nie wolno niczego podawać doustnie!

Każde omdlenie, a szczególnie dłuższa utrata przytomności, powinno być poddane kontroli lekarskiej, aby ustalić jego przyczyny.

▲ Pierwsza pomoc w przypadku omdlenia

PODSUMOWANIE

- **Poszkodowanego przytomnego** należy zostawić w **pozycji zastanej** lub pozwolić mu przyjąć wygodną dla niego pozycję, kontrolować jego stan, w razie potrzeby wezwać pogotowie ratunkowe.
- Ocena stanu poszkodowanego wg **schematu ABC** polega na sprawdzeniu:
A – drożności dróg oddechowych,
B – obecności oddechu,
C – stanu układu krążenia.
- Jeśli poszkodowany jest nieprzytomny, ale oddycha, należy go ułożyć w **pozycji bezpiecznej** (z wyjątkiem osób, u których istnieje podejrzenie uszkodzenia kręgosłupa).
- **Utrata przytomności** wiąże się z zanikiem reakcji na zewnętrzne bodźce i brakiem najprostszych odruchów. Poważnym zagrożeniem staje się wówczas możliwość zamknięcia dróg oddechowych przez cofający się język, napływającą ślinę lub wymiociny.
- **Omdlenie** najczęściej poprzedzają tzw. objawy zwiastujące, do których należą: szum w uszach, uczucie słodkości w ustach, uczucie gorąca, obfite pocenie się, zaburzenia widzenia (mroczki), duszność, zawroty głowy, kołatanie serca, poczucie gwałtownej utraty sił, błądność skóry i mrowienie. Osobę omdlającą należy położyć na wznak i kontrolować jej stan.

ĆWICZENIA

1. Przecwicz z kolegą lub koleżanką ocenę stanu osoby nieprzytomnej oddychającej (wg schematu ABC) i układanie jej w pozycji bezpiecznej. Zamieście się rolami.
2. Omów sposób udzielenia pierwszej pomocy osobie, która:
  - a) zaśląbła gorącego dnia podczas apelu w szkole,
  - b) zemdlała, stojąc w zatłoczonym wagonie kolejowym,
  - c) leży nieprzytomna na trawniku w parku, oddycha, nie widać innych poważnych obrażeń,
  - d) została potrącona przez samochód (oddycha, ale jest nieprzytomna).
3. Korzystając z różnych źródeł, dowiedz się, czy istnieje tylko jeden sposób układania poszkodowanego w pozycji bezpiecznej. Jeśli nie, opisz i przecwicz w klasie wariant alternatywny.
4. Wyjaśnij znaczenie terminu „algorytm”. Sprawdź także znaczenie tego słowa w słowniku języka polskiego lub słowniku wyrazów obcych oraz w innych źródłach informacji.
5. Przygotuj podręczną wersję algorytmu ratowniczego na wypadek pomocy poszkodowanemu przytomnemu lub nieprzytomnemu oddychającemu. Włóż ją do portfela, etui telefonu lub w inne miejsce, tak aby mieć ją zawsze przy sobie.

SPRAWDŹ, CZY POTRAFISZ

1. Wymień kolejne ogniwa łańcucha przeżycia.
2. Narysuj samodzielnie (w zeszycie lub na osobnej kartce) algorytm postępowania ratowniczego w przypadku poszkodowanych nieprzytomnych oddychających, a następnie omów szczegółowo jego kolejne punkty.
3. Wymień objawy:
  - a) zwiastujące omdlenie,
  - b) utraty przytomności.
4. Wyjaśnij, kiedy należy zastosować odwrócony schemat CAB i na czym on polega.